Capitolul patru

Nan nu reușea niciodată să arate cum trebuie când se îmbrăca să iasă în oraș. Arăta bine și dădea impresia că e aranjată când se ducea la o serată, însă pardesiele și pălăriile ei nu îi stăteau niciodată ca lumea. Privind peste capetele persoanelor din public, Mor o zări așezată pe ultimele rânduri din spate cu un zâmbet ușor superior pe față. Purta o pălărie de fetru cam lipsită de personalitate și, deși era o seară caldă, un pardesiu cu guler de blană.

Mor preda un curs pentru adulți[1]. Era la sfârșitul programului. Se întreba deseori de ce insista Nan să vină și ce înțelegea ea din orele acelea. Ea nu era în cele mai bune relații cu Tim Burke, care prezida de obicei aceste întâlniri și organiza chermeza de după, și lui Mor parcă nu

1. Cursurile organizate de AEM (Asociația pentru Educarea Maselor), o organizație care se ocupă cu crearea programelor de cursuri pentru adulți în Marea Britanie (n. t.).

îi venea să creadă că Nan vine doar ca să-l audă pe el vorbind. În orice caz, ea nu pomenea niciodată nimic din ce spusese el. Și dacă se hotăra să pună vreo întrebare, era întotdeauna una simplă, ba uneori chiar stupidă. Mor simțea că ea venea doar ca să fie prezentă și tare și-ar fi dorit să nu vină.

Donald Mor era și el acolo, nu lângă maică-sa, ci așezat undeva pe lateral, aproape de locurile din față, cu spatele sprijinit de perete, picior peste picior. Avea bilet de voie de la St Bride ca să poată participa la aceste cursuri. Marsington era la trei stații depărtare, în prima zonă de periferie a Londrei, însă un tren rapid putea să-l aducă pe băiat înapoi la școală cu mult înainte de miezul nopții. Motivele pentru care Don venea la cursuri nu constituiau un mister pentru Mor. Venea de dragul lui Tim Burke, pe care îl adora și de la care aproape că nu-și dezlipea privirea pe tot parcursul serii. Mor se îndoia că Donald asculta vreun cuvințel din ce se spunea acolo.

Mor tocmai răspundea la o întrebare.

— Libertatea, spuse el, nu e exact ceea ce aș numi eu o virtute. Libertatea poate fi considerată un beneficiu sau un soi de stare de grație – deși, desigur, căutarea sau dobândirea ei poate constitui în sine dovada existenței unui merit.

Cel care adresase întrebarea, un băcan prosper între două vârste și unul dintre stâlpii Partidului Laburist local, se aplecă posomorât pe speteaza scaunului din fața lui, al cărui ocupant se înclină la rândul lui emoționat în față. Băcanul, care tocmai remarcase că libertatea trebuia să fie, desigur, virtutea principală și că taman acest mod de a vedea lucrurile era cel care ne distingea

de oamenii Evului Mediu – nu-i așa? –, se uita fix la Mor de parcă ar fi vrut să-i soarbă cuvintele de pe buze. Mor se gândi: Ăsta nici măcar nu mă ascultă, nu vrea să audă ce am eu de spus, știe bine ce crede și nu are de gând să își modifice părerile. Cuvintele pe care le rostesc eu acum nu sunt pentru el.

Simți din nou acea tristețe amestecată cu vinovăție pe care o avea ori de câte ori se surprindea trecând mecanic prin gesturile sale de profesor, căruia de fapt nu îi pasă dacă a reușit sau nu să-i facă pe elevi să priceapă ce spune. Cât de bine știa că mulți profesori, inclusiv unii care aveau o reputație deosebită, se mulțumeau să facă spectacol, uneori un spectacol absolut strălucit, în fața celor care trebuiau instruiți – iar participanții de ambele părți din această mascaradă rămâneau de fapt păcăliți. Câtă vreme profesorului adevărat nu îi pasă decât de un singur lucru, și anume ca materia lui să fie înțeleasă; și în procesul acestei întreprinderi el dispare ca persoană. Lui Mor nu îi plăcea când se trezea că joacă rolul acesta de om atotștiutor. Uneori tentația era foarte mare. Un curs pentru adulți era genul de loc în care se găseau persoane care veneau acolo doar de dragul de a-și exprima un punct de vedere, fără nici o intenție de a învăța cu adevărat ceva. Ca reacție la această provocare exista tendința de a oferi un spectacol atrăgător, o reprezentație, menită să impresioneze mai degrabă decât să clarifice ceva. Dar pentru a clarifica ceva *aici*, se gândi Mor cuprins brusc de disperare – cum puteai face acest lucru oare? Cu acest sentiment își aminti, complet irelevant, de propunerea mișcătoare pe care i-o făcuse Tim

Burke și se simți copleșit de rușine pentru că nu depusese destul efort în această seară.

— Îmi pare rău, domnule Staveley, spuse Mor, nu cred că vă ajută prea mult ce spuneam eu mai devreme. Să mai încercăm o dată. Dumneavoastră susțineți că libertatea reprezintă o virtute – și eu ezit să accept această etichetă. Să vă explic de ce. În primul rând, așa cum spuneam mai devreme în cuvântarea mea, libertatea are nevoie să fie definită. Dacă prin libertate înțelegem absența unor constrângeri externe, atunci nu putem decât spune că suntem norocoși dacă suntem liberi – dar de ce ne-ar face asta și buni? Dacă, pe de altă parte, prin libertate înțelegem autodisciplină, care domină dorințele egoiste, atunci într-adevăr putem considera că un om liber este unul virtuos. Dar, după cum știm, această concepție mai rafinată despre libertate poate juca un rol periculos în politică. Ea poate fi folosită să justifice tirania celor care se consideră luminați. Câtă vreme noțiunea de libertate la care se gândește probabil domnul Staveley, libertatea care a inspirat marii lideri liberali ai secolului trecut, ea reprezintă de fapt libertatea politică, absența tiraniei. Aceasta este condiția virtuții și a năzui la ea reprezintă o virtute. Dar libertatea nu este în sine o virtute. A crede că simpla absență a unei constrângeri sau simpla îndepărtare a unor convenții este o virtute înseamnă să avem o viziune romanțată asupra lucrurilor.

— Dar ce e greșit în a avea o viziune romanțată a lucrurilor? spuse domnul Staveley cu încăpățânare. Haideți atunci să definim cuvântul „romanțat", de vreme ce vă place atât de mult să dați definiții.

— Dar, bine, nu e dragostea virtutea principală? spuse o doamnă care ședea în primele rânduri și care se întoarse să îl privească pe domnul Staveley. Sau poate domnul Staveley consideră că Noul Testament e perimat?

Iar am dat greș, se gândi Mor, cu sentimentul celui care a reușit să își mâne pentru a doua oară calul pe teren doar pentru a-l vedea dând înapoi din fața obstacolului pe care-l are de sărit. Se simțea foarte istovit și cuvintele nu îi veneau ușor. Dar era pregătit să mai încerce.

— Bine, las deoparte cuvântul „romanțat", spuse el, și dacă vreți, putem să luăm fiecare problemă pe rând. Voi încerca să mai explic o dată...

— Mi-e teamă că e momentul să punem punct acestei sesiuni extrem de stimulante, spuse Tim Burke.

Lua-l-ar naiba, se gândi Mor. O sfârșește devreme pentru că vrea să stea de vorbă cu mine în legătură cu cealaltă chestiune. Mor se așeză. Se simțea înfrânt. Îl vedea pe domnul Staveley cum clatină din cap și îi spune ceva vecinului pe un ton scăzut.

Tim Burke se ridică în picioare și se înclină încrezător peste masă, în maniera omului care pretinde a fi vorbitor public. Mor știa ce timiditate resimțea el de fapt în aceste ocazii.

— Îmi pare rău, prieteni, spuse Tim Burke, că trebuie să închei această discuție extrem de educativă atât de brusc, însă, ca să ne amintim o vorbă veche, timpul ne presează. Și sunt sigur că domnul Mor nu se va supăra când spun că vom aprecia cu toții un momențel în clădirea alăturată unde vom putea cu toții digera cuvintele sale înțelepte la o halbă de bere blondă.

Încheierea ședinței cu mult înainte de timpul stabilit era una din puținele chestiuni cu care membrii AEM din Marsington erau în unanimitate de acord.

— Iată că acest moment, spuse Tim Burke, legănându-se pe călcâie, încheie încă o serie de discuții profitabile pe care le datorăm domnului Mor; discuții de la care, pot spune fără nici o îndoială, am tras foloase cu toții și care, nu am nici un dubiu, ne vor stimula să studiem în plus și să reflectăm în lunile care vin, înainte de reînceperea cursurilor noastre la toamnă. La acea dată, îndrăznesc să spun, sperăm cu toții că domnul Mor va fi acceptat rugămintea noastră de a prelua un alt post, mult mai elevat, pentru care cetățenii din Marsington cred că este mai mult decât potrivit. Asupra acestui subiect delicat nu mă voi opri mai mult – și voi încheia această întrunire cu rugămintea ca toată lumea să își exprime mulțumirea și recunoștința așa cum se cuvine față de domnul Mor.

Urmară ropote entuziaste de aplauze, însoțite de strigăte de aprobare. La naiba! gândi Mor. Se uita la modul sclifosit în care bătea Nan din palme, cu privirea plecată. Mor nu putea oricum suferi elocvența publică a lui Tim Burke și avea o antipatie profundă pentru *persona* lui de student într-ale politicii. Când îl întâlnea pe Tim în contextul întrunirilor AEM îl percepea ca pe un om semidoct și stângaci, care nu se simte în largul său și nu vrea decât să îi impresioneze pe alții. Mor ținea la Tim, erau chiar anumite lucruri pe care ar fi dorit să le admire la el și îl durea să îl vadă în această postură. Prefera să-și vadă prietenul relaxat la un local sau pus pe fapte